

Система контролю за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації: європейський досвід для України

*Рядінська Валерія Олександрівна*¹

Опубліковано	Секція	УДК
29.02.2024	Економіка	342.922.078.3(4:477)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10855195>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. В статті аналізується система контролю за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації в Великобританії та Німеччині.

Зазначено, що в Великобританії така система включає внутрівідомчий, парламентський, судовий, громадський та аудиторський контроль. Визначено суб'єктів (посадова особою суб'єкта публічної адміністрації, що прийняла рішення, дії чи акт або вища особа цього ж суб'єкта) та форми внутрівідомчого контролю (формальний та неформальний повторний розгляд прийнятого посадовою особою суб'єкта публічної адміністрації рішення, дії чи прийнятого акту). Відзначено суб'єктів парламентського контролю (Парламентський уповноважений з адміністративних питань) та форми такого контролю (розслідування скарг). Досліджено інститут омбудсменів в Великобританії. Проаналізовано систему суб'єктів судового контролю (суди та адміністративні трибунали). Визначено суб'єктів аудиторського контролю (Національне аудиторське управління, Public Sector Audit Appointments Ltd, незалежні аудитори та аудиторські фірми).

Вказано, що в Німеччині система контролю за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації включає внутрівідомчий контроль, парламентський контроль, судовий контроль, громадський контроль, аудиторський контроль. Зазначено, що внутрівідомчий контроль в Німеччині розділяється на горизонтальний (передбачає перевірку правомірності та доцільності прийнятих рішень, дій та актів) та вертикальний (контроль вищих органів за нижчими). Вказано, що суб'єктом парламентського контролю є Комітет з петицій у Федеральному парламенті, а формою – прийом та розгляд петицій, що надходять від громадян. Досліджено систему адміністративних судів Німеччини. Визначено суб'єктів аудиторського контролю за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації в Німеччині (Федеральна контрольна Палата, Контрольні палати земель, Державні контрольні комітети та незалежні аудиторські фірми) та форми контролю (перевірка діяльності суб'єктів публічної адміністрації).

Ключові слова: суб'єкти публічної адміністрації, контроль, внутрівідомчий контроль, парламентський контроль, судовий контроль, аудиторський контроль, омбудсмен, адміністративні трибунали, адміністративні суди.

¹ професор кафедри кримінального права, кримінології, цивільного та господарського права Вищого навчального закладу «Національна академія управління» доктор юридичних наук, професор Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2210-5933>

The system of control over the activities of public administration entities: European experience for Ukraine

Annotation. The article analyzes the system of control over the activities of public administration subjects in the UK and Germany.

The author noted that in Great Britain, this system includes internal, parliamentary, judicial, public, and audit control. The subjects, which refer to an official of a public administration who made a decision, action, or act, or the highest person of the same subject, and the forms of intra-departmental control, which include formal and informal reconsideration of a decision, action, or act made by an official of a public administration subject, are clearly defined. The subjects of parliamentary control, specifically the role of the Parliamentary Commissioner for Administrative Matters, and the forms of such control, including the investigation of complaints. Additionally, the text discusses the institution of ombudsmen in Great Britain. The system of subjects of judicial control (courts and administrative tribunals) is analyzed. The subjects of audit control (National Audit Office, Public Sector Audit Appointments Ltd, independent auditors and audit firms) are defined.

In Germany, the system of control over public administration includes internal, parliamentary, judicial, public, and audit control. It is noted that the intra-departmental control in Germany is divided into horizontal (provides for the verification of the legality and expediency of decisions, actions and acts) and vertical (control of superior bodies over inferior ones). The article discusses the Committee on Petitions in the Federal Parliament as the subject of parliamentary control. Its function is to receive and consider petitions from citizens. Additionally, the article mentions the system of administrative courts in Germany. The subjects of audit control over the activities of the subjects of public administration in Germany (Federal Control Chamber, Control Chambers of the Länder, State Control Committees and independent audit firms) and forms of control (inspection of the activities of the subjects of public administration) are defined.

Keywords: subjects of public administration, control, intra-agency control, parliamentary control, judicial control, audit control, ombudsman, administrative tribunals, administrative courts.

Вступ

Підвищення ефективності діяльності суб'єктів публічної адміністрації безпосередньо залежить від ефективності системи контролю за такою діяльністю. З набуттям незалежності Україна розпочала формування власної системи контролю за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації, пройшовши значний шлях у цьому напрямку. В нашій країні сформовано правові підстави та створено умови для реалізації внутрівідомчого, публічного, парламентського, судового та інших видів контролю у зазначеній сфері. Проте про остаточне створення ефективної системи контролю за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації говорити передчасно. Подальше формування цієї системи для України залишається актуальним питанням.

Окремим видам контролю за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації на сучасному етапі української державності присвячували свої дослідження науковці. О. Андрійко, С. Вітвіцький зосереджували увагу на внутрівідомчому контролі [1; 2], М. Пухтинський на адміністративному [3, с. 68]. О. Буханевич, А. Іванська аналізували публічний та парламентський контроль [4, с. 104; 5, с. 10]. Н. Задиракою, Ю. Волковою, Б. Гудзом, З. Добошем, О. Марченком, Л. Сушко, В. Стефанюком, О. Смоляром, М. Смоковичем приділялася увага судовому контролю [6, с. 553; 7; 8; 9; 10; 11; 12, с. 489; 13; 14, с. 48]. Ю. Пустовіт, О. Полтораков, О. Ігнатенко, І. Сквірський досліджували

громадський контроль [15, с. 336; 16; 17, с. 30–34; 18, с. 23–24] і т.ін. Науковці наголошували на важливості та актуальності запровадження в Україні саме того контролю, що був предметом їх дослідження, спираючись, серед іншого, на зарубіжний досвід.

На зарубіжний досвід орієнтувався і український законодавець при формуванні системи контролю за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації. Проте для формування окремих елементів такої системи запозичувався досвід різних країн. Так, запроваджуючи парламентський контроль, в Україні було використано досвід Великобританії, а при формуванні судового контролю – досвід Німеччини. Але в цих країнах для контролю за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації створено різні системи контролю, які включають різні його види, форми, охоплюють різних суб'єктів, що здійснюють такий контроль і т.ін.

Отже, необхідно продовжувати дослідження системи контролю за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації в Великобританії та Німеччині, що і є метою нашої статті.

В Великобританії для контролю за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації застосовується, насамперед, внутрівідомчий контроль, основним методом якого є повторний розгляд прийнятого посадовою особою суб'єкта публічної адміністрації рішення, дії чи прийнятого акту, що здійснюється або тією ж особою, або вищою особою цього ж органу. В практиці роботи суб'єктів публічної адміністрації країни склалася практика формального та неформального перегляду прийнятого посадовою особою такого суб'єкта рішення, дії чи акту.

Крім цього, в Великобританії за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації здійснюється позавідомчий контроль, одним з видів якого є парламентський контроль, який покладається на Парламентського уповноваженого з адміністративних питань (англ. Parliamentary Commissioner for Administration). Діяльність цього суб'єкта регулюється відповідним законом 1967 року (англ. Parliamentary Commissioner Act 1967) [19]. Парламентський уповноважений є незалежною особою, не підпорядкованою жодному державному відомству, що призначається Парламентом Сполученого Королівства для розслідування скарг від осіб, які вважають, що суб'єкти публічної адміністрації здійснили дії, рішення чи прийняли акт з порушенням вимог законодавства, внаслідок чого були порушені їх права та інтереси. Право звернутися до Парламентського уповноваженого мають всі особи, що проживають у Великобританії (не лише громадяни), але не безпосередньо, а через члена Парламенту, який, якщо вважатиме доцільним, передає скаргу уповноваженому.

Парламентський уповноважений в Великобританії має право розслідувати скарги на неправомірні дії, рішення чи акти суб'єктів публічної адміністрації та виносити рішення щодо порушень прав осіб або недоліків у роботі таких суб'єктів. Після розслідування Парламентський уповноважений може подавати рекомендації щодо вирішення виявлених проблем, виправлення порушень або усунення недоліків у роботі відповідних суб'єктів публічної адміністрації, вимагати виконання його рішень і рекомендацій та здійснювати моніторинг їх виконання. Парламентський уповноважений може оприлюднювати звіти про результати своєї роботи, а також надавати рекомендації щодо поліпшення роботи суб'єктів публічної адміністрації.

Поряд з Парламентським уповноваженим з адміністративних питань в Великобританії діють омбудсмени, які призначаються не Парламентом, а суб'єктами публічної адміністрації: омбудсмен з житлових питань, який розглядає скарги на діяльність житлово-будівельної корпорації та житлово-будівельних асоціацій (напівдержавних організацій, відповідальних за надання «соціального житла»); омбудсмен з податкових питань, який розглядає скарги на діяльність податкових

органів, омбудсмен з питань пенсійного забезпечення, який розглядає скарги на діяльність пенсійних фондів тощо. Омбудсмени діють і в приватному секторі (банківській, страховій, фінансовій сфері і т.ін.).

В 1997 році з метою об'єднання омбудсменів з Великобританії та Ірландії для спільної роботи над питаннями професійного розвитку, обміну досвідом та підтримки кращих практик у сфері омбудсменської діяльності була заснована Асоціація британських та ірландських омбудсменів (англ. The British and Irish Ombudsman Association) [20].

В цій країні діє також Національний омбудсмен з охорони здоров'я (англ. National Health Service Ombudsman) – незалежна особа, що розглядає скарги пацієнтів та їх родичів на якість і стандарти медичної допомоги, дії чи бездіяльність медичного персоналу, установ та закладів охорони здоров'я чи органів управління такими установами і закладами, що входять до Державної служби охорони здоров'я Великобританії (англ. National Health Service (NHS)) [21].

Судовий контроль за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації в Великобританії здійснюється судами та трибуналами, які виступають гарантом, що дії цих суб'єктів відповідають закону та основним принципам правосуддя.

Адміністративні спори в Великобританії розглядаються в судах загальної юрисдикції та спеціальних адміністративних трибуналах. Систему адміністративних трибуналів складають: Трибунал соціального забезпечення (англ. The Social Security Tribunal in the United Kingdom), який розглядає спори щодо призначення та виплату соціальних допомог; Трибунал з імміграційних справ (англ. Immigration Tribunal in the United Kingdom), який розглядає спори з імміграційних питань, надання статусу біженця, видачі візи тощо; Трибунал з працевлаштування (англ. The Employment Tribunal in the United Kingdom), який розглядає спори щодо працевлаштування, вирішення трудових спорів тощо; Трибунал з опіки та піклування, який розглядає справи, пов'язані з наданим Судом захисту Великобританії (англ. The Court of Protection in the United Kingdom) опіки та піклування неповнолітнім, людям з обмеженими можливостями та іншими особами, яким потрібна підтримка, Трибунал податкового апеляційного комітету (англ. The Tax Tribunal), формально відомий як Трибунал першого рівня (Податкова палата (англ. First-tier Tribunal (Tax Chamber))) і Верхній трибунал (Податкова палата та канцелярська палата) (англ. Upper Tribunal (Tax and Chancery Chamber)) розглядає справи, пов'язані з оспорюванням податкових рішень; Трибунал з земельних питань (англ. Land Tribunal), формально відомий як Верхній трибунал (земельна палата) (англ. Upper Tribunal (Lands Chamber)) тощо.

Правовою основою діяльності адміністративних трибуналів є Закон про трибунали і розслідування 1971 року (англ. The Tribunals and Inquiries Act 1971) [22], Закон про трибунали 2007 року (англ. The Tribunals, Courts and Enforcement Act 2007) [23], Процедурні правила адміністративних трибуналів (англ. Rules of procedure of the Administrative Tribunal) [24], Практичні керівництва та рішення суддів (англ. Practice Directions and Case Law) тощо. Єдиної процедури розгляду спорів в адміністративних трибуналах не існує, конкретний порядок розгляду справи визначається для кожного конкретного випадку головою трибуналу. Скарги в адміністративних трибуналах розглядаються в порядку позовного провадження, що обумовлює наявність певних аспектів, притаманних судовому розгляду: дотримання принципів судочинства (відкритість, змагальність тощо), наявність певних стадій (підготовка справи до розгляду, розгляд, прийняття рішення, його оскарження тощо), надання сторонам статусу учасників розгляду і т.ін.

Адміністративні трибунали розглядають адміністративні спори як перша інстанція і вважаються органами спеціальної юрисдикції щодо судів загальної юрисдикції. На

прийняте адміністративним трибуналом рішення може бути подана скарга в адміністративному порядку, яка може бути направлена в спеціально створений апеляційний суд або до суду загальної юрисдикції. У адміністративних трибуналів є повноваження отримувати докази по справі, але самі вони не починають розслідування, необхідне для прийняття рішення, а діють в рамках доказів, наданих сторонами.

Важливе значення в системі контролю за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації відіграє громадський контроль. Правові основи такого контролю закріплюються Законом про свободу інформації 2000 року (англ. Freedom of Information Act 2000 (FOIA)), норми якого надають право особам звертатися з запитом про публічну інформацію до суб'єктів публічної адміністрації, які фінансуються з державного бюджету, визначають процедуру подання запитів і зобов'язують суб'єктів публічної адміністрації надавати відповідну інформацію у визначений строк (зазвичай, протягом 20 робочих днів) [25].

Особливо необхідно зупинитися на аудиторському контролі за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації, який в Великобританії здійснюють Національне аудиторське управління (англ. National Audit Office (NAO)), Public Sector Audit Appointments Ltd (PSAA), незалежні аудитори та аудиторські фірми.

Національне аудиторське управління (NAO) є головним незалежним аудитором державних витрат Великобританії, яке перевіряє використання державних коштів суб'єктами публічної адміністрації. Правовою основою діяльності (NAO) є Закон про національний аудит 1983 року (англ. National Audit Act 1983), який визначає функції та повноваження NAO, зокрема право перевіряти економічність, ефективність і результативність державних витрат і звітувати про свої висновки парламенту [26]; Положення про механізми фінансової звітності та аудиту (з поправками) 2006 року (англ. Financial Reporting and Audit Arrangements (Amendment) Regulations 2006), де встановлюються детальні процедури аудиту центральних урядових органів з боку NAO, визначаються вимоги до фінансової звітності, планування аудиту, проведення аудиту, звітування про результати аудиту [27]; Закон про державний аудит Уельсу 2004 року (англ. Public Audit (Wales) Act 2004), в якому закріплюється порядок здійснення аудиту NAO в Уельсі [28]; Міжнародні стандарти аудиту (англ. International Standards on Auditing (ISA)) тощо.

Правове регулювання діяльності PSAA базується на Законі про компанії 2006 року (англ. Companies Act 2006), в якому встановлюються правові вимоги щодо створення, управління та діяльності компаній, яким має відповідати PSAA [29], Статуті PSAA, в якому визначаються внутрішні правила та положення, що регулюють діяльність PSAA, встановлюють повноваження його директорів, проведення зборів, а також призначення та звільнення аудиторів. PSAA не проводить аудити, вона контролює призначення аудиторів до органів державного сектору. Аудитори, призначені PSAA, повинні дотримуватися стандартів аудиту, виданих визнаними професійними організаціями, такими як Рада з фінансової звітності (англ. Financial Reporting Council (FRC)) і Рада з міжнародних стандартів аудиту та надання гарантій (англ. International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB)).

Місцеві органи влади та державні органи Великобританії зобов'язані залучати зовнішніх аудиторів та аудиторські фірми для перевірки їх фінансових звітів і оцінки відповідності закону діяльності, що слугує гарантією незалежності оцінки використання державних коштів і ефективності механізмів управління.

Німеччина.

Одним з видів контролю за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації в Німеччині є внутрішньовідомчий контроль, який розділяється на горизонтальний (передбачає

перевірку правомірності та доцільності прийнятих рішень, дій та актів) та вертикальний (контроль вищих органів за нижчими). Внутрішньовідомче виробництво по скарзі є обов'язковою досудовою процедурою, якої необхідно дотримуватися до подання позову в суд, тому його регулювання здійснюється законодавством про адміністративні суди (Законом про адміністративне судочинство (нім. Gesetz über die Verwaltungsgerichtsbarkeit) від 6 грудня 1978 року) [30]. Стадії процедури досудового розгляду скарги передбачають, що спочатку суб'єкт публічної адміністрації, який прийняв (не прийняв) рішення чи акт, ще раз переглядає своє рішення, і якщо відхиляє вимогу оскаржувача, передає власне заперечення вищому органу, який може або задовільнити вимогу оскаржувача, або підтвердити прийняте (не прийняте) рішення чи акт в формі рішення по скарзі. Саме це рішення і стає предметом оскарження в суді.

Парламентський контроль за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації на федеральному рівні в Німеччині здійснює спеціальний парламентський комітет – Комітет з петицій у Федеральному парламенті (нім. Petitionsausschuss/Ausschuss für Petitionen), який здійснює прийом та розгляд петицій, що надходять від громадян та організацій, з різних аспектів, в тому числі, щодо законності дій/бездіяльності та актів суб'єктів публічної адміністрації. Комітет з петицій вивчає скарги, що надійшли у петиціях, для чого може звертатися до відповідних урядових органів для надання відповідей на питання, висловлених у петиціях. За результатами розгляду, комітет може сформулювати пропозиції чи рекомендації компетентним органам, проте вони не є обов'язковими, оскільки принцип розділення влади забороняє парламенту розглядати адміністративні спори по суті і приймати по ним обов'язкові рішення. Незважаючи на це, успіх петиції може бути забезпечений шляхом перерозподілення фінансування чи внесенням правок у чинне законодавство.

Омбудсменом, який здійснює діяльність на федеральному рівні в Німеччині, є Цивільний уповноважений Бундестагу з питань Збройних сил (нім. Wehrbeauftragter des Deutschen Bundestages), який здійснює парламентський контроль над Збройними Силами Німеччини шляхом розгляду скарг військослужбовців на порушення їх прав та інтересів (умови служби, дискримінацію, зловживання владою тощо). Правова основа його діяльності закріплюється Законом про цивільного уповноваженого (нім. Gesetz über den Wehrbeauftragten des Deutschen Bundestages). Уповноважений щорічно подає до Бундестагу звіт про стан справ у Збройних силах, який містить аналіз проблем, з якими стикаються військовослужбовці, та оцінку ефективності військового управління, на підставі якого рекомендує зміни у політиці або законодавстві [31].

Крім омбудсменів на федеральному рівні в Німеччині діють парламентські омбудсмени на рівні земель. Наприклад, з 1988 року в федеральній землі Шлезвіг-Гольштейн функціонує Цивільний уповноважений по соціальним питанням. Правовою основою його діяльності є Закон про цивільного уповноваженого від 15 січня 1992 року, який надає йому право приймати скарги і представляти інтереси осіб, що потребують допомоги. Цивільний уповноважений є незалежною особою, має право отримувати інформацію від органів власті, судових інстанцій, муніципалітетів, інших державних органів і т.ін. Інститут цивільного уповноваженого введений в Тюрінгії, Рейнланд-Пфальці та інших землях.

Судовий контроль за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації в Німеччині здійснюється спеціальними адміністративними судами, які виступають гарантом, що дії цих суб'єктів відповідають закону та основним принципам правосуддя. Систему адміністративних судів Німеччини складають: загальні адміністративні суди федеральних земель (нім. Verwaltungsgericht des Landes), фінансові адміністративні суди (нім. Finanzgerichte), соціальні адміністративні суди (нім. Sozialgerichte); Верховні адміністративні суди федеральних земель в Німеччині (нім. Oberverwaltungsgerichte);

Федеральний адміністративний суд Німеччини (нім. Bundesverwaltungsgericht). В загальних адміністративних судах федеральних земель розглядаються спори, що виникають у зв'язку з прийняттям суб'єктами публічної адміністрації рішень, актів, та інших адміністративних питань. Фінансові адміністративні суди спеціалізуються на розгляді справ, пов'язаних із скаргами фізичних та юридичних осіб на рішення податкових органів. Соціальні адміністративні суди спеціалізуються на розгляді справ, пов'язаних із соціальними питаннями та захистом соціальних прав громадян і забезпечують можливість громадянам оскаржувати рішення соціальних органів. Верховні адміністративні суди федеральних земель є апеляційними інстанціями, що розглядають апеляції, подані на рішення загальних адміністративних судів федеральних земель. Федеральний адміністративний суд є касаційною інстанцією, основою функцією якого є розгляд апеляцій на рішення Верховних адміністративних судів федеральних земель.

Правовою основою функціонування адміністративних судів в Німеччині на федеральному рівні є Закон про адміністративні суди» (нім. Verwaltungsgerichtsordnung, VerwGO) 1960 року [32], Закон про адміністративне судочинство» (нім. Gesetz über die Verwaltungsgerichtsbarkeit) 1978 року [33], а на рівнях земель – спеціальні закони для реалізації федерального закону (наприклад, Гессенський закон виконавчого порядку до адміністративного судочинства (нім. Gesetz über die Vollstreckung gerichtlicher Entscheidungen in der Verwaltungsgerichtsbarkeit des Landes Hessen) тощо).

Аудиторський контроль за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації в Німеччині покладається на Федеральну контрольную Палату (нім. Bundesrechnungshof), Контрольні палати земель (нім. Landesrechnungshof), Державні контрольні комітети (нім. Landesrechnungsprüfungsausschüsse) та незалежні аудиторські фірми.

Правовою основою діяльності Федеральної контрольної Палати є Федеральний Закон про Федеральну Контрольную Палату (нім. Bundesrechnungshofgesetz (BRHG)), який встановлює процедури проведення аудиту, правила звітності та інші аспекти її діяльності [34], Федеральний Закон про бюджетні принципи (Haushaltsgrundsatzgesetz (HGrG)), який визначає принципи фінансового управління та контролю в Німеччині [35], Федеральний Бюджетний Кодекс (Bundeshaushaltsordnung (BHO)), яким встановлюються загальні аспекти використання та контролю за використанням державних фінансів в країні [36], Закон про адміністративні процедури (Verwaltungsverfahrensgesetz (VwVfG)), яким встановлено процедурні правила для діяльності державних органів [37] тощо. Федеральна контрольная Палата виконує функції аудиту та контролю над фінансовою діяльністю федерального уряду та його органів.

Діяльність Контрольних палат земель регулюється Бюджетним кодексом землі (нім. Landeshaushaltsordnung (LHO)), який встановлює правила та принципи фінансового управління в рамках конкретної федеральної землі, в тому числі процедуру аудиторських перевірок суб'єктів публічної адміністрації землі [38]; Законом про державний бюджет землі (нім. Landeshaushaltsgesetz (LHG)), в якому визначається порядок формування, виконання та контролю за виконанням бюджету землі, зокрема порядок проведення аудиту бюджету та фінансових операцій суб'єктів публічної адміністрації землі [39]; Законом про Контрольную палату землі (в окремих землях) (нім. Landesrechnungshofgesetz (LRHG)), який встановлює правовий статус, функції та повноваження цих палат, в тому числі визначається порядок проведення аудиту суб'єктів публічної адміністрації землі [40]; Законом про адміністративні процедури землі (нім. Landesverwaltungsverfahrensgesetz (LVwVfG)), яким визначаються правила діяльності Контрольних палат земель, в тому числі при проведенні процедури аудиту суб'єктів публічної адміністрації землі [41].

Громадський контроль за діяльністю публічної адміністрації в Німеччині забезпечується шляхом надання доступу до публічної інформації, що врегульовується Законом про доступ до інформації 2005 року (нім. Informationsfreiheitsgesetz (IFG)). Відповідно до його норм, громадяни Німеччини мають право на доступ до інформації щодо діяльності суб'єктів публічної адміністрації [42].

Таким чином, незважаючи на те, що види контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування в Великобританії та Німеччині схожі – внутрівідомчий, парламентський, судовий, громадський та аудиторський, система такого контролю в цих країнах суттєво різниться. Так, в Німеччині внутрівідомчий контроль є обов'язковою стадією досудового розслідування; в Великобританії парламентський контроль за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації здійснюється омбудсменами різних рівнів, а в Німеччині парламентський контроль на федеральному рівні здійснюється лише над Збройними Силами Німеччини. В Німеччині існують спеціалізовані суди, які розглядають спори між фізичними/юридичними особами та суб'єктами публічної адміністрації (адміністративні суди), а в Великобританії такі спори розглядаються судами загальної юрисдикції та адміністративними трибуналами і т.ін.

На наш погляд, при формуванні системи контролю за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації українському законодавцю доцільно було б зосередити увагу на досвіді однієї країни, а не використовувати елементи таких систем з різних країн, в яких елементи зазначених систем суттєво різняться.

Список використаних джерел:

1. Андрійко О.Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 1999. 390 с.
2. Вітвіцький С.С. Контроль як гарантія законності діяльності публічної адміністрації: дис... докт-ра юрид. наук. 12.00.07. Харків, 2016. 405 с. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/64674c71-d04f-4ad3-80f4-939ff4028dfd/content>
3. Пухтинський М. Становлення механізму адміністративного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування відповідно до європейських стандартів. Вісник АПСВТ. 2018. №1. С. 68–72. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_1_2018-68-71.pdf
4. Буханевич О., Івановська А. До питання про правову природу публічного контролю. Київський часопис права. 2021. № 3. С.103–109. URL: [http://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/45/43;](http://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/45/43)
5. Буханевич О., Івановська А. Конституційний контроль як вид державного контролю: змістовно-функціональна характеристика. Публічне право. 2019. № 4 (36). С. 9–18.
6. Задирака Н.Ю. Судовий контроль в адміністративному судочинстві як засіб забезпечення законності у діяльності органів місцевого самоврядування в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. № 2/2023. С. 553–558.
7. Волкова Ю. А. Судовий контроль в адміністративному судочинстві: від теорії до практики URL: [http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/256/7167/14922-1?inline=1;](http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/256/7167/14922-1?inline=1)
8. Гудз Б. Д. Судовий контроль за законністю адміністративної діяльності органів виконавчої влади: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2013. 218 с.
9. Добош З. А. Особливості застосування судового контролю у діяльності публічної адміністрації URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiU_OPU1cb9A

- hXChf0NHdcnC6kQFnoECCcQAQ&url=https%3A%2F%2Fvo.uu.edu.ua%2Fmod%2Fresource%2Fview.php%3Fid%3D66830&usg=AOvVaw2eyzMNTh1IiABd1RX7gM-E
10. Марченко О. О. Форми судового контролю в державному управлінні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2011. 168 с.
 11. Сушко Л. П. Організаційно-правові засади здійснення судового контролю в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. К., 2009. 264 с.
 12. Стефанюк В. С. Судовий контроль: поняття і види. Виконавча влада і адміністративне право. К., 2002. 589 с.
 13. Смоляр О. А. Особливості організації судового контролю у сфері місцевого самоврядування URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiU_OPU1cb9AhXChf0NHdcnC6kQFnoECDEQAQ&url=http%3A%2F%2Fwww.irbis-nbuv.gov.ua%2Fcgi-bin%2Ffirbis_nbuv%2Fcgiiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26121DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26I
 14. Смокович М. Адміністративна юстиція як доступний та ефективний інструмент захисту прав людини в Україні. Приватне та публічне право. № 1/2021. С. 48–54.
 15. Пустовіт Ю.Ю. Правові засади громадського контролю. 2022. № 8. С. 336 – 340. URL. http://lsej.org.ua/8_2022/74.pdf.
 16. Полтораков О. Громадський контроль над «силовими» структурами в Україні: проблеми та перспективи Національний інститут проблем міжнародної безпеки. URL: <http://www.niisp.gov.ua/articles/109>.
 17. Ігнатенко О. С. Теоретичні основи та розвиток громадського контролю в системі публічного управління. Держава та регіони. Серія: Державне управління. 2019. № 4 (68). С. 30–34.
 18. Сківрський І. О. Поняття та основні ознаки громадського контролю в сучасній адміністративно-правовій доктрині України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. Вип. 37. Т. 3. 2016. С. 23–24.
 19. Parliamentary Commissioner Act 1967. URL. <https://islation.gov.uk/ukpga/1967/13/contents>
 20. Ombudsman Association. URL. <https://www.ombudsmanassociation.org/>
 21. Parliamentary and Health Service Ombudsman shines a light on complaints about public services. URL. <https://web.archive.org/web/20160303204742/http://www.ombudsman.org.uk/about-us/news-centre/press-releases/2014/parliamentary-and-health-service-ombudsman-shines-a-light-on-complaints-about-public-services>
 22. The Tribunals and Inquiries Act 1971. URL. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1971/62/1991-02-01>
 23. The Tribunals, Courts and Enforcement Act 2007. URL. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2007/15>
 24. Rules of procedure of the Administrative Tribunal. URL. <https://www.coe.int/en/web/tribunal/rules-of-procedure>
 25. Freedom of Information Act 2000. <https://www.foia.gov/>
 26. National Audit Act 1983. URL. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1983/44/contents>
 27. Financial Reporting and Audit Arrangements (Amendment) Regulations 2006. URL. [https://cms.wiltshire.gov.uk/Data/Resources%20Executive%20Committee%20\(KDC\)/20060630/Agenda/\\$CAA-18-2006%20-%20Accounts%20&%20Audit%20Regs%202006.doc.pdf](https://cms.wiltshire.gov.uk/Data/Resources%20Executive%20Committee%20(KDC)/20060630/Agenda/$CAA-18-2006%20-%20Accounts%20&%20Audit%20Regs%202006.doc.pdf)
 28. Public Audit (Wales) Act 2004. URL. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2004/23/contents>
 29. Companies Act 2006. URL. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>

30. Gesetz über die Verwaltungsgerichtsbarkeit. URL:
<https://bravors.brandenburg.de/gesetze/bbgvwgg/9>
31. Gesetz über den Wehrbeauftragten des Deutschen Bundestages. URL.
[https://www.gesetze-im-internet.de/wehrbbtg/BJNR006520957.html#:~:text=\(1\)%20Zum%20Wehrbeauftragten%20ist%20jeder,Wiederwahl%20ist%20zul%C3%A4ssig](https://www.gesetze-im-internet.de/wehrbbtg/BJNR006520957.html#:~:text=(1)%20Zum%20Wehrbeauftragten%20ist%20jeder,Wiederwahl%20ist%20zul%C3%A4ssig)
32. Verwaltungsgerichtsordnung (VwGO) vom 19.03.1991 (BGBl 1, S. 17). URL:
<https://www.gesetze-im-internet.de/vwgo/BJNR000170960.html>
34. Gesetz über die Verwaltungsgerichtsbarkeit. URL:
<https://bravors.brandenburg.de/gesetze/bbgvwgg/9>
35. Bundesrechnungshofgesetz (BRHG). URL. https://www.gesetze-im-internet.de/brhg_1985/_1.html#:~:text=Der%20Bundesrechnungshof%20ist%20eine%20oberste,die%20Bundesregierung%20bei%20ihren%20Entscheidungen.
36. Haushaltsgrundsätzegesetz (HGrG). URL. <https://www.gesetze-im-internet.de/hgrg/BJNR012730969.html>
37. Bundshaushaltsordnung (BHO). URL. <https://www.gesetze-im-internet.de/bho/BJNR012840969.html>
38. Verwaltungsverfahrensgesetz (VwVfG). URL. <https://www.gesetze-im-internet.de/vwvfg>
39. Landshaushaltsordnung (LHO). URL. <https://bravors.brandenburg.de/gesetze/lho>
40. Landshaushaltsgesetz (LHG). URL. https://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/justizportal_nrw.cgi?xid=10125803,1
41. Landesrechnungshofgesetz (LRHG). URL. <https://brandenburg.de/gesetze/lrhg>
42. Landesverwaltungsverfahrensgesetz (LVwVfG). URL. https://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/justizportal_nrw.cgi?xid=144718,1
43. Informationsfreiheitsgesetz (IFG). URL.
<https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/informationsfreiheitsgesetz-99434#:~:text=F%C3%BCr%20die%20Beh%C3%B6rden%20des%20Bundes,gegen%C3%BCber%20den%20Beh%C3%B6rden%20des%20Bundes.>